

Santxoena kalearen kronika

Miren Mendarte Casares

Txangoa Lourdesera, 1920. urte aldera. Horien artean Florentino Loidi (txapela jantzita) eta haren ezker aldean Anita Bizkarrondo.

Jasokunde elizaren itzalean jaiotako kale motza naiz, errege izenekoa —Santxo—. Mikelazulo tuneletik abiatu eta, metro gutxi batzuk ibili ondoren, Kapitanean, kapitainaren kalean, bukatzen da nire ibilbidea.

Santxoenea, itzalean mutur batetik bestera, aproposagoa da biltegi edo sagardotegieta-rako, erakusleho zabaletarako baino, baina soto bakoitzean familia “herriko-semeen” istorio kutunak gordetzen ditu. Kanpai doinu goxoek eztatzen digute belarria kale honetan bizi garenoi; “buelta osokoak” jai egun handietan, hots xume-koak mezatarako deietan. Herriko seme-alaben artean, nork ez du Xalba soinujole-zapataria gogoratzen. Isidro eta Enriketa Bengoetxea, dotoretasun harrigarriko bikotearen semea; edo Maddi, urdaitegiko saltzailea, herriko azokan munduko txintxorta goxoak saltzen zituena. Kalearen beste muturrean, Jauregiren gozo-denda zegoen, udako arratsaldeetako txokolate eta txurro meriendak freskatzeko “enbolatuak” saltzen zizkiguna.

Haien artean, azken trajea janzten zigun Urbieta —hileta zerbitzuen arduradunak—. Baita albaiteoaren seme-alabak ere, hiru emakume eta mutilzahar batek: Domini, Patri, Juli eta Mari. Santa Maria kaletik sartu, eta Biteritik ateratzen ginen “Domini-Patri-Juli-Mari” errepikatzen, korrika eta barrez lehertu beharrean haien aurpegi erretxinduen aurrean. Errenteriako lehen auto motordunaren jabeak ziren. Hartan ibiltzen ziren harro-harro txofer eta guzti. Ah! Eta Gurutzeagatarrak, pilotari ezagunak, maisua aita, eta zesta punta jokoaren asmatzailea semea. Ospe handikoak, baita Filipinetako Jai Alai frontoian ere.

Andueza janari dendaren atzeko atean egon zen Errenteriako lehen estankoa. Joakin Andueza,

DE LOS OLACIREGUI A LOS LOIDI: UNA FAMILIA DE RENTERÍA ENTRE DOS EXILIOS: 1834 Y 1936

Mikel ZABALETA

teak, jakinarazten dut...". Hori guztia, Biterin, gure kale nagusian, gertatzen zen. Handik joaten zen tranbia, han saltzen ziren egunkariak, eta han zeuden erakusleiko distiratsuak. Nirean ez zen jende dotore handianahia bizi, baina bertan jaio nintzen, hori da nirea eta nire izeba-osaba Albisutarrrena —Periko eta gainontzekoena—. 15 zenbakiko sotoan zegoen kinkila, jostailu eta oihalak metroka, Kataluniako markarik hoberenetakoak saltzen zituen denda, Kontxita Mendartek gobernatua.

21ean Zabaleta familia bizi zen, lehen Panier Fleuriren jabeak. Zabaleta, handik urte batzuetara, Irungo bandaren zuzendari izango zen.

Kaleko etxe zaharrenaren kantoiak, Erdi Arokoak, itsasoari begira bizi ginen garai zaharren aztarnak erakutsi zizkigun errenteriarrei. Itsasertza zen, eta olatuak ate ondoraino iristen zitzaizkion. Zimenduetan gabarrak amarratzeko erabiltzen ziren paldoak aurkitu ziren. Hor bertan deskargatzen zuten. Biltegi izaera oso berandu arte iraun zuen, nik Serapio nire aitaren gozogintza lantegi bezala ezagutu bainuen.

hauen semea, Irungo Real Union taldeko futbolari famatua izan zen.

Txoko tabernak Foruen plaza aldera zuen ate nagusia, baina etxeakoak, hau da, guzti-guztiak, Santxoenetik sartzen ziren, Doloresi berriketa bizian aritzeko aukera emanez. Orain, begiak itxi eta Gasparreko kupelak ikusten ditut. Kalea kakahuete azalez estalia, aulki luzeak ilunabarreko aire freskoa hartzera eseri diren gizonez beteak. Gu lotsatu egiten ginen erdi-erditik pasa behar genuenean, baina huraxe zen Biteri kaleko Olaziregi farmaziatik elizarraino joateko ezinbesteko pasabidea.

Esana dut, nire kale apal xumetik ez zen prozesiorik pasatzen, ez zuten Alberto aguazilaren erre-doble soinu lagundutako Karmelo Rekalde alkate jaunaren pregoirik jotzen: "nik herri honetako alka-

Dotoretasun handieneko etxea gaur egun berritua dagoen Loidirena zen. Eraiki zen une beretik besteak baino luxu handiagokoa. Orioko "itsasbazterreko arotz" batek ezagutza zorrotz eta maisutasunez eraikia. Hemendik, bere lantegitik, hiru lehendakari-entzako bulego mahaia bidali ziren Ameriketara.

Etxe horretan egon zen herriko lehen merkataritza ikastegia, Monika Arrillagak eta Eduardo Sesek zuzendua.

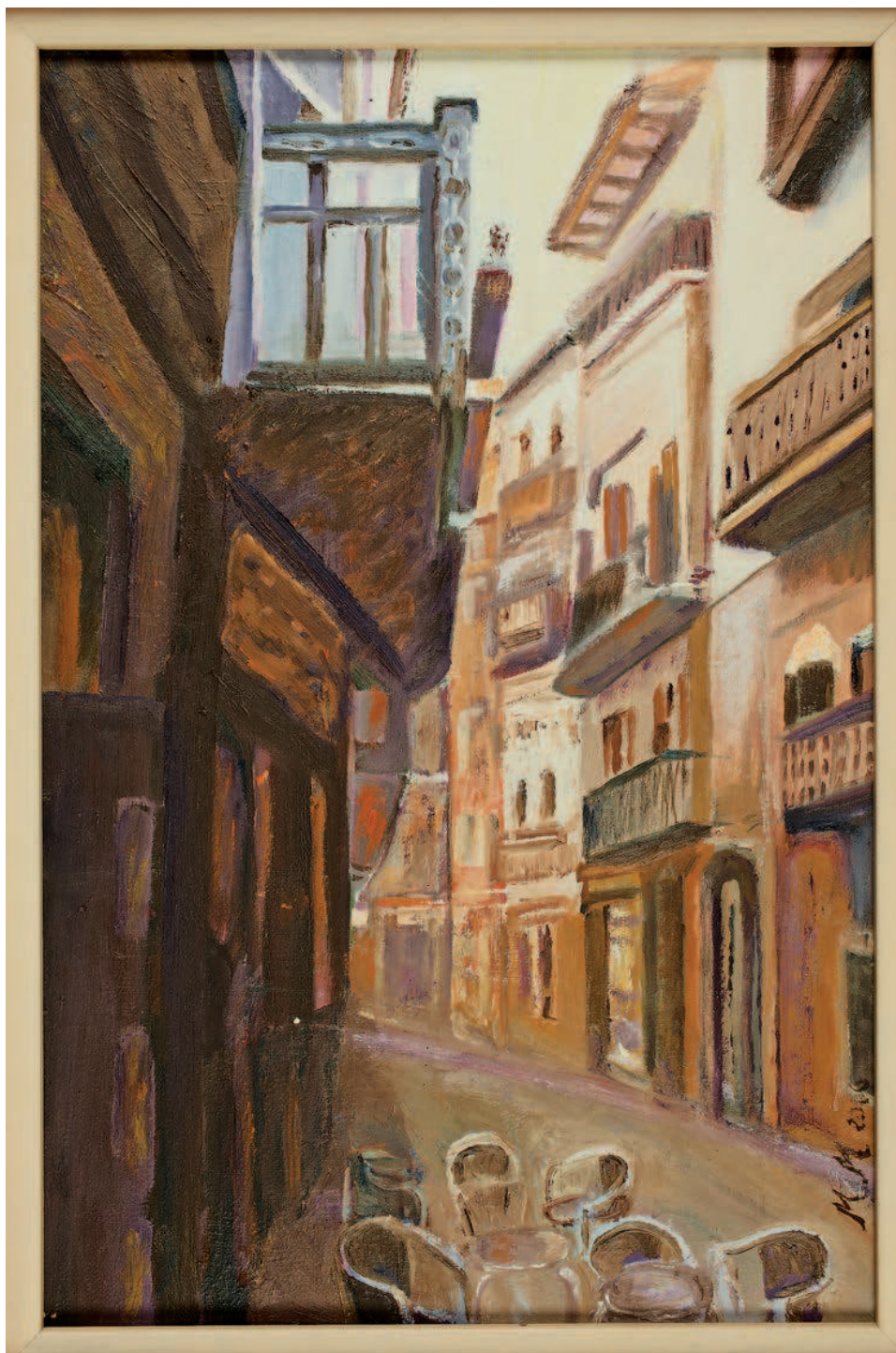
Samperio familiarekin amaituko dut ibilbidea. Don Luis, sendagilea, pilotari famatuaren semea, eta Don Marcial, fabrika handiko, —edo "Fabrica de Hilados de Lino"ko— zuzendariaren biloba. Tia-Julita ezkongabeak era guztietako "jende jainkozalea" biltzen zuen: apaiz etorri berriak, inguruan eskean zebiltzan mojak...

Aita, ama, izeba-osabak, amona eta anai-arrebak 27an bizi ginen. Mendarte janari denda zuzentzen zuten. Gozogile, kafe txigortzaile eta Olivet galleten biltegiatzaile eta saltzaileak, fabrika prezioan.

Honek guztiak jaio nintzen eta azken 85 urteetan bizi naizen kaleko herriko seme-alaben sare trinko bat osatzen du.

Kale amaieran "Paraiso" a daukagu, atek zabal-zabalik, nahi duen guztiak handik barrena sartzeko.

Errenteriar guztiak gonbidatu nahi ditut kale hau ezagutu eta maitatzera. Gure betiko Errenteriar txoko maitagarria; apala bai, baina abegikorra ezagutu nahi gaituen edonorentzat.

Santxoenea kalea. Egilea: Miren Mendarte.